

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

P R O G R A M A
PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

DISCIPLINA DE EXAMEN:
RELIGIE ORTODOXĂ DE RIT VECHI

A. Notă de prezentare

Prezenta programă se adresează profesorilor care susțin examenul național de definitivare în învățământul preuniversitar în specializarea *Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)*. Conținutul și structura programei sunt elaborate în așa fel încât să răspundă schimbărilor impuse de abordarea curriculară sistemică în realizarea procesului educațional. Programa este elaborată în acord cu programele școlare în vigoare din învățământul preuniversitar pentru disciplina religie. Competențele și conținuturile din programă sunt proiectate în conformitate cu abordarea curriculară sistemică în realizarea activităților didactice, specifice disciplinei.

Absolvenții facultăților de profil și profesorii care susțin examenul la disciplina *Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)* pot predă în învățământul preuniversitar disciplina *Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)* și **Discipline Teologice de Specialitate**, în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

Programa a fost structurată astfel încât să abordeze conținuturi din următoarele domenii teologice: *Sfânta Scriptură – cartea de căpătâi a unui creștin; Istoria Bisericii ortodoxe ruse de rit vechi; Noțiuni generale cu privire la credința creștină ortodoxă de rit vechi (Simbolul credinței)*, precum și din domeniul *Didacticii Religiei*.

Aspectele fundamentale vizate prin prezenta programă operaționalizează profilul absolventului de învățământ superior, filiera teologică, urmărind:

- cunoașterea conținuturilor fundamentale și a principalelor tendințe în evoluția disciplinei *Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)*, precum și a *Didacticii Religiei*;
- probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea și evaluarea activităților didactice;
- demonstrarea abilităților de comunicare, empatice și de cooperare necesare realizării actului educațional.

B. Competențe specifice profesorului de religie

Programa vizează, pe lângă conținuturile științifice și cele de *didactică a disciplinei*, anumite competențe specifice profesorului de *Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)*, competențe pe care acesta trebuie să și le dezvolte și probeze pe parcursul desfășurării activității didactice. Într-o formulare sintetică, aceste competențe sunt:

- cunoașterea de către profesor a adevărilor fundamentale de credință și a elementelor de didactica religiei;
- capacitatea de a înțelege, practica și transmite valorile morale și spirituale specifice acestei discipline;
- cunoașterea și utilizarea competențelor a principalelor documente școlare reglatoare: planuri-cadru, programe școlare, programe pentru examene naționale;
- capacitatea de a construi demersuri didactice interactive prin adecvarea strategiilor didactice la activitățile de învățare și conținuturi, precum și capacitatea de a construi și menține un climat educativ stimulativ și eficient;
- capacitatea de a adecva conținuturile și demersurile didactice la particularitățile de vârstă și la specificul dezvoltării cognitiv-afective / intelectuale a elevilor;
- probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea, evaluarea activităților didactice și a competențelor dobândite de elevi;
- elaborarea de teste inițiale, formative și sumative, în funcție de obiectivele sau competențele vizate;
- capacitatea de proiectare și realizare a demersului didactic trans-, inter- intra- și multidisciplinar;
- utilizarea abilităților de comunicare, empatice și de cooperare, necesare realizării activităților didactice specifice disciplinei Religie;
- folosirea și contextualizarea tehnicilor comunicării eficiente cu grupul de elevi, conform principiilor și metodelor interacțiunii educaționale și ale unor elemente de retorică didactică;
- evaluarea capacităților cognitive, comprehensive și de aplicare a achizițiilor, în scopul reglării competențelor, a stilului didactic precum și a abordării strategiilor didactice moderne;

C. Tematica la disciplina de specialitate

Domenii teologice:

1. Sfânta Scriptură – cartea de căpătâi a unui creștin
2. Istoria Bisericii ortodoxe ruse de rit vechi
3. Noțiuni generale cu privire la credința creștină ortodoxă de rit vechi (Simbolul credinței)

1. СВЯЩЕННОЕ ПИСАНИЕ – НАСТОЛЬНАЯ КНИГА ХРИСТИАНИНА

- Священное писание. Библия – настольная книга христианина
- Ветхозаветные книги: пророческие, учительные (Богодуховенные), законодательные, исторические
- Евангелие – первые четыре книги Нового Завета, в которых изображается земная жизнь Господа нашего Иисуса Христа

2. ИСТОРИЯ ДРЕВЛЕПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ

- Торжество христианства (Константин Великий)
- Первые христиане. Деяния апостолов. Святые мученики и великомученики христианства
- Вселенские соборы

- Святые отцы и учителя Церкви Христовой
- Отпадение западной христианской Церкви (1054). Появление католицизма
- Происхождение Реформации (Лютеранство, Кальвинизм)
- Современные протестантские вероисповедования (баптисты, адвентисты и др)
- Падение Византии
- Вера русских славян (восточные славяне – язычники)
- Св. Кирилл и Мефодий – просветители славян
- Христианская вера на Руси (принятие христианства и его распространение на Руси)
- Преподобные Антоний и Феодосий – основатели Киево-печерской обители
- Москва –Третий Рим
- Преподобный Сергей Радонежский – основатель Троице-Сергиев обители
- Преподобные Савватий и Зосима – основатели Соловецкой обители
- Стоглавый собор
- Патриарх Никон и церковная реформа
- Раскол в Русской Церкви
- Епископ Павел Коломенский
- Протопоп Аввакум и его сподвижники
- Боярыня Морозова
- Разорение Соловецкого монастыря и Соловецкой обители
- Старообрядчество на Руси
- Древлеправославные христиане-старообрядцы
- Старообрядческие толки (вероисповедания):
  - Поповское согласие: Белокриницкое согласие; Две старообрядческой митрополии Белокриницкого согласия
  - Беглоповское (древлеправославное) согласие
  - Беспоповское согласие: Часовенные
  - Единоверцы
- Центры и памятники старообрядческой культуры в Румынии.

3. АЗБУКА ДРЕВЛЕПРАВОСЛАВНОЙ ВЕРЫ

Древлеправославные христиане-старообрядцы (русские-липовани)

- Краткое катехизическое учение Русской Старообрядческой церкви
- Символ веры
- Церковь – Храм Божий
- О крестном знамении
- О поклонах
- О молитве. Молитва в Великий пост
- Христианский великопостный обряд
- Церковный календарь. Церковный старообрядческий календарь. Пасахалия

Понятие о церковном богослужении:

- Церковные службы (утреня, часы, вечерня, полунощница, овсенощня, литургия (обедня); кона. О иконопечатании
- свечах, лампадах и ладане
- Обряд хождения по солнцу (посолонь)
- Молебны; лица, совершающие богослужение; богослужебные книги; церковные колокола; колокольные звоны
- Важнейшие древлеправославные праздники: (рождественские праздники у русских-липован; Воскресение Христово – Пасха (Паска)
- Крещение, венчание, погребение умерших и дни поминания их

TRADUCEREA CONȚINUTURILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. Sfânta Scriptură – cartea de căpătâi a unui creștin

- Sfânta Scriptură. Biblia – cartea de căpătâi a creștinului
- Cărțile Vechiului Testament: cărți de prorocie (profeție), de povățuire, de legislație, istorice
- Evanghelia – primele patru cărți ale Noului Testament, în care este zugrăvită viața pământească a Domnului nostru Isus Hristos

2. Istoria Bisericii ortodoxe ruse de rit vechi

- Triumful creștinismului. Constantin cel Mare
- Cei dintâi creștini. Faptele apostolilor. Sfinții mucenici și sfinții mari mucenici ai creștinismului
- Sinoadele ecumenice

- Sfinții Părinți și Profeti ai Bisericii creștine
- Marea schismă (1054). Apariția catolicismului
- Reforma. Biserica Luterană. Calvinismul
- Culte neoprotestante contemporane: baptiștii, adventiștii ș.a.
- Căderea Bizanțului (a Constantinopolului)
- Credința slavilor de răsărit (păgânismul la slavii de răsărit)
- Sfinții Kiril și Metodiu – iluminiștii slavilor
- Apariția și răspândirea creștinismului în Rusia
- Sfinții Antonie și Feodosie – întemeietorii mănăstirii Kievo-Pecersk
- Moscova – cea de a Treia Romă
- Sfântul Serghei Radonezskij – întemeietorul mănăstirii Troițe-Sergiev
- Sfinții Savvati și Zosima – întemeietorii mănăstirii Solovețk
- Soborul „Stoglav” (1554)
- Patriarhul Nikon și reforma bisericii
- Schisma/răscolul din Biserica Rusă
- Episcopul Pavel Kolomenskij
- Protopopul Avvakum și adepții acestuia
- Boieroaica Morozova
- Lichidarea comunității și a mănăstirii de la Solovețk
- Apariția în Rusia a creștinilor ortodocși ruși de rit vechi – staroobriadți
- Creștinii ortodocși ruși de rit vechi – staroobriadți
- Confesiuni ortodoxe de rit vechi:
  - *gruparea popovților* (поповское согласие): Centrul spiritual de la Fântână Albă (белокриницкое согласие); Două mitropolii ortodoxe de rit vechi ale grupării popovților;
  - *gruparea beglopopovților* (беглоповоское согласие);
  - *gruparea bespopovților* (беспоповское согласие)'
  - *uniții în credință* (единоверцы) - creștini ortodocși ruși de rit vechi care s-au unit cu biserica ortodoxă oficială;

- Centre și monumente de cultură spirituală ale creștinilor ortodocși de rit vechi din România.

3. Noțiuni generale cu privire la credința creștină ortodoxă de rit vechi (Simbolul credinței)

Creștini ortodocși de rit vechi (rușii lipoveni)

- Scurtă prezentare a Bisericii ortodoxe ruse de rit vechi
- Simbolul credinței
- Biserica – Lăcașul Domnului
- Semnul Sfintei Cruci
- Despre închinăciune: închinăciunea până la brâu, închinăciunea până la pământ
- Despre rugăciune. Rugăciunea în timpul Postului
- Ritualul de postul creștin
- Calendarul bisericesc. Calendarul creștin ortodox de rit vechi. Pascalie

Noțiuni despre slujbă bisericească: *slujbele bisericești* (utrenie, ceasuri, vecernie, meazonoptică, slujbă de noapte, liturghie); Icoana. Cultul icoanelor; slujitorii bisericii; cărțile bisericești; clopotele bisericii, bătăile clopotelor. Despre lumânări, candelă și tămâie; ritualul mersul (înconjurul bisericii) după soare; Tedeum – moleben, sfeștanie.

Principalele sărbători după calendarul creștin ortodox de rit vechi: (sărbătorile Crăciunului la ruși lipoveni; Învierea Domnului. Paștele).

Botezul, cununia religioasă, înmormântarea, pomenirea morților

NOTĂ: Bibliografia pentru disciplina de specialitate include **manualele de Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)** cuprinse în **Catalogul manualelor școlare** valabile în învățământul preuniversitar, în anul școlar în care se susține examenul.

D. Tematica pentru didactica disciplinei de specialitate

I. Religia ca disciplină de învățământ

1. Educația religioasă și finalitățile acesteia
2. Baza legislativă a predării religiei în școală

II. Valențe și implicații eclesiale, educative și sociale ale predării religiei în școală

III. Proiectarea, organizarea și desfășurarea activității didactice

1. Componentele curriculumului național: planuri-cadru (trunchi comun, curriculum diferențiat, curriculum la decizia școlii/ curriculum în dezvoltare locală), programe școlare, manuale școlare, auxiliare curriculare; alți termeni de referință ai curriculumului național: arii curriculare, discipline,

module, standarde curriculare.

2. Proiectarea curriculumului la decizia școlii/ curriculum în dezvoltare locală de tipul: aprofundare/ extindere/ opțional ca disciplină nouă; modalități de analiză a nevoilor specifice ale elevilor, modalități de selectare a CDS, modalități de dezvoltare a unei programe de CDS, exemple posibile pentru domeniul educației religioase.
3. Competențele predării-învățării-evaluării la disciplina religie. Competențe generale, competențe specifice. Operaționalizarea competențelor.
4. Programă școlară: structura programei școlare, utilizarea programei în proiectarea și realizarea activităților didactice, manualele și bibliografia;
5. Proiectarea activității didactice: planificare calendaristică, proiectarea unității de învățare, proiectarea de activități de învățare intra-, inter- și transdisciplinare.
6. Lecția. Tipuri de lecție;

IV. Principiile didactice generale. Principii didactice specifice predării religiei: principiul hristologic și principiul eclesologic.

V. Strategii didactice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare

1. Metode didactice: clasificare, caracterizare, utilizarea metodelor centrate pe elev/ tehnicilor de învățare prin cooperare.
2. Forme de organizare a activității didactice: caracterizare, clasificare.
3. Forme de activitate extrașcolară specifice disciplinei religie și proiectarea acestora: cateheza, serbarea religioasă, vizitele și pelerinajele, expozițiile, cercurile pe disciplină, participarea la slujbele religioase.
4. Mijloacele de învățământ utilizate în activitatea didactică: caracterizare, funcții, clasificare.
5. Mijloace de învățământ specifice disciplinei religie: textul biblic, literatura religioasă, icoana, portretul, harta, mijloacele audio- vizuale, calculatorul etc.
6. Utilizarea tehnologiei informației și comunicării în construirea unor medii active de instruire. Exemplificări pentru ora de religie.

VI. Evaluarea procesului instructiv-educativ

1. Evaluarea de proces: obiective, caracterizare, funcții, tipologie. Specificul evaluării la ora de religie.
2. Metode de evaluare: caracterizare, tipologie.
3. Instrumente de evaluare: caracterizare, calități (validitate, fidelitate, obiectivitate și aplicabilitate).
4. Tipologia itemilor: definiție, clasificări, caracteristici, domenii de utilizare, reguli de proiectare, modalități de evaluare și de notare.
5. Elaborarea probelor scrise: proiectarea testului docimologic, matricea de specificații.
6. Metode și instrumente complementare de evaluare (referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea, investigația, observarea sistematică a activității și comportamentului elevului).

VII. Profesorul de religie – model și formator de caractere în școala contemporană.

Consilierea și îndrumarea duhovnicească în cadrul educației religioase.

E. Bibliografie pentru didactica disciplinei de specialitate

1. BOLOCAN, Carmen-Maria, *Catehetica și Didactica Religiei. Interferențe și deosebiri*, Performantica, Iași, 2005
2. CUCOȘ, Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Polirom, Iași, 1999
3. TIMIȘ, Vasile, *Religia în școală. Valențe eclesiale, educaționale și sociale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004
4. PANOSCHI, Mihaela; LIȚOIU, Nicoleta; Pr. IORDĂCHESCU Nicolae, *Ghid de evaluare, Religie*, Aramis, București, 2001
5. OPRIS, Dorin, OPRIS, Monica, *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații la religie*, Iași, Editura Sf. Mina, 2006
6. TIMIȘ Vasile, *Evaluarea - factor de reglare și optimizare a educației religioase*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003
7. BOCOȘ, Mușata, *Instruire interactivă*, Polirom, 2013
8. CIOLAN, L., 2008, *Învățarea integrată - fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*, Editura Polirom, Iași
9. CRISTEA Sorin, *Dicționar de termeni pedagogici*, E.D.P., București, 1998
10. Cucuș C., *Pedagogie generală*, Ed. Polirom, Iași, 2000
11. D'Hainaut, L., 1981, *Interdisciplinaritate și integrare*, în Programe de învățământ și educație permanentă, EDP, București
12. PETRESCU, P., POP, V., 2007, *Transdisciplinaritatea – o nouă abordare a situațiilor de învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București
13. STOICA, Adrian (coord.), 2001, *Evaluarea curentă și examenele*, Editura ProGnosis, București
14. БИБЛИЯ. Книги Саященного писания Ветхого и Нового завета (русский перевод): <http://chat.ru/heakengate>; <http://www.serve.com/irr-/Russian/Bible>.
15. Феодор КИРИЛЪ, Сказания о культуре и традициях русских-липован (Cultura și tradițiile rușilor

lipoveni. Evocări), Изд. «CRLR», Бухарест, 1006.

16. Феодор КИРИЛЭ, История и традиции русских-липован, учебник для учащихся VI-VII классов, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2006.

17. Feodor Chirilă, Limba și cultura rusă (Русский язык и русская культура), manual pentru clasele IX-XII, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2002.

18. Saitul Bisericii Ortodoxe de rit vechi: www.rpsc.ru

19. Mihai Marinescu, Feodor Chirilă, Metodica predării limbii ruse, București, 1993.

NOTĂ: Bibliografia pentru didactica disciplinei de specialitate include **planurile-cadru și programele școlare** pentru disciplina ***Religie Ortodoxă de Rit Vechi (Ruși Lipoveni)*** valabile în anul școlar în care se susține examenul.